

was het verstandig, onderhandelingen die voor de gehele toekomst van het koninkrijk van zo eminent belang waren, toe te vertrouwen aan een luitenant-gouverneur-generaal die de neiging had zijn regering voor voldongen feiten te plaatsen en bij wie de vraag wat in Nederland wel of niet politiek-haalbaar was, kennelijk niet veel gewicht in de schaal wierp? Hij had eind mei in een brief aan Logemann¹ het denkbeeld geopperd dat men, als er een opvolger voor hem moest worden benoemd, niet een gouverneur-generaal maar een met grotere bevoegdheden uitgeruste functionaris zou uitzenden: een commissaris-generaal, zoals die enkele malen in de negentiende eeuw was opgetreden²; van Mook had daarbij op Schermerhorn gewezen.³ Dit denkbeeld was het dat door Beel, Drees en Jonkman overgenomen werd, zulks met dien verstande dat zij een uit drie personen bestaande Commissie-Generaal wilden uitzenden; die commissie zou, aldus de eerste opzet, buiten de luitenant-gouverneur-generaal om aan het werk gaan. Dáár protesteerde van Mook tegen in heftige bewoordingen – een protest dat effect had: hij werd ‘ambts-halve’ óók lid van de commissie. Schrijven wij evenwel in het vervolg over ‘de Commissie-Generaal’, dan zullen wij in de regel de commissie-van-drie op het oog hebben en dat is ook in zoverre reëel dat die drie zich volledig op hun politieke taak konden concentreren, terwijl op van Mook als luitenant-gouverneur-generaal reeds een ontzagwekkende arbeidslast drukte.

Nadat van Schaik, voorzitter van de Tweede Kamer, de functie had geweigerd, werd Schermerhorn tot voorzitter van de Commissie-Generaal benoemd; leden werden van Poll⁴ en de man die op dat moment nog waarnemend burgemeester van Amsterdam was, F. de Boer, voordien directeur van de Stoomvaartmaatschappij Nederland. In het kader van zijn

¹ Tekst d.d. 31 mei 1946 in a.v., p. 386. ² Zo was van den Bosch, de man die het Cultuurstelsel op Java had ingevoerd, commissaris-generaal geweest. ³ Op 29 mei, twee dagen voordat hij aan Logemann schreef, had van Mook in een aan Beel gericht nota (‘zeer geheim, strikt persoonlijk’) (tekst: *NIB*, dl. IV, p. 371 e.v.) betoogd dat onderhandelingen met de Republiek alleen zouden slagen wanneer er sprake was van een ‘in wezen directe erkenning’ van Indonesië’s ‘onafhankelijkheid’. Hij was zich bewust dat dat voor Nederland te ver ging. Geweld dus? Neen: zijn ‘conclusie’ was, ‘dat zowel de ontwikkeling van zaken als ons nog steeds bestaand tekort aan militaire en andere kracht een oplossing, die in eerste instantie en in hoofdzaak op geweld zou berusten, zou uitsluiten en gevaarlijk maken voor het Rijk en voor onze positie in de wereld.’ Werd toch tot die oplossing besloten, dan zou hij ontslag vragen. ⁴ Beel had voor het katholieke lid eerst aan oud-minister mr. M. P. L. Steenberghe gedacht maar deze had geweigerd lid te worden van een commissie die door Schermerhorn werd gepresideerd.